

## Організаційні форми та обліково-аналітичне забезпечення реорганізації підприємств

Розглядаються види та організаційні форми реорганізації підприємств. Розкриваються особливості інформаційного забезпечення процесів злиття, роз'єднання, перетворення підприємств. **реорганізація, злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення, інформація, облікове забезпечення, фінансова звітність**

Невід'ємним елементом ринкової економіки у будь-якій країні є реорганізація бізнесу, підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Вона виступає важливою формою фінансового оздоровлення таких суб'єктів і призводить до перепрофілювання діяльності, зміни організаційно-правових відносин, додаткового залучення капіталу на підприємство.

В Україні реорганізація підприємницької діяльності насамперед пов'язана з процесом роздержавлення і приватизації. Значна кількість підприємств у післяприватизаційний період опинилась у кризовому стані через неефективну виробничу та інвестиційну політику, відсутність фінансових ресурсів, низьку конкурентну здатність продукції.

Метою даної статті є дослідження способів та організаційних форм реорганізації підприємств, документальне оформлення та інформаційне забезпечення цих процедур. До завдань входить також дослідження порядку відображення в обліку і звітності операцій, пов'язаних з реорганізацією суб'єктів господарювання. Проблемам реорганізації підприємств присвячені наукові праці таких авторів, як Бланка І.О.[2], Костюченко В.М. [3], Примакова О. [5], Церетелі Л. [7] та інших. Однак в них мало уваги приділяється інформаційному забезпеченню зазначених процесів.

Існує кілька методів проведення реорганізації як процесу перетворення підприємницької діяльності в організаційному плані, так і з позиції власності. Важливими способами реорганізації підприємств є їх **злиття** та **приєднання**. Можна сказати, що ці два варіанти реорганізації є близькими за своєю суттю, адже в обох випадках мова йде про об'єднання підприємств. Проте у першому випадку підприємства, що об'єднувались, припиняють своє існування, а в другому – ліквідовується лише одне з них. В бухгалтерському обліку реорганізація шляхом злиття та приєднання відображається за однаковою методикою, що регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 19 „Об'єднання підприємств”.

**Злиття** – процес, у результаті якого два і більше підприємств утворюють нову структуру. При цьому до неї переходять усі майнові права та зобов'язання підприємств, що прийняли рішення про злиття (рисунок 1).

Отже, реорганізація підприємства шляхом злиття передбачає утворення нового підприємства з ліквідацією структур, що об'єднуються.

Реорганізація шляхом злиття здійснюється в такій послідовності:

- на кожному з підприємств приймається і документально оформляється рішення про злиття, дається оголошення про це у відкритій пресі;

- проводяться спільні установчі збори, на яких приймається рішення про створення нового підприємства, вибирається форма власності та визначається організаційно-правова форма новоствореної юридичної особи. Затверджуються установчі документи, розмір статутного капіталу, склад засновників, частки засновників у статутному капіталі і керівний склад новоутвореного суб'єкта;

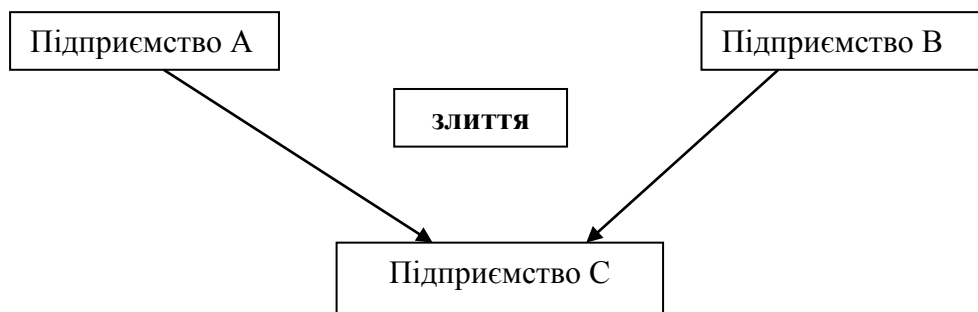


Рисунок 1 – Реорганізація підприємства шляхом злиття

- новостворене підприємство реєструється в державних органах влади;
- оформляється та затверджується передавальний акт, який має містити положення про правонаступництво щодо всіх зобов'язань підприємств, що ліквідовуються; стосовно всіх кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання щодо яких між підприємствами немає остаточної згоди. Детальний перелік усього майна, що підлягає передачі, а також перелік дебіторів, кредиторів та діючих угод, що мають бути виконані правонаступником, підтверджується інвентаризацією і фіксується в актах приймання-передачі. Усі дані у передавальних документах мають бути достовірними і документально підтвердженими;
- в подальшому ліквідовуються реорганізовані підприємства. Це є завершальним етапом злиття підприємств, після якого процес реорганізації вважається закінченим.

**Приєднання** – коли одне або кілька підприємств приєднуються до іншого, в результаті чого до останнього переходять усі майнові права та обов'язки приєднаних суб'єктів (рисунок 2).

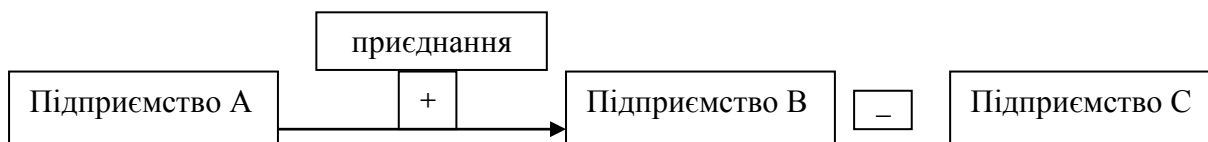


Рисунок 2 – Реорганізація шляхом приєднання

Отже в процесі реорганізації шляхом приєднання один із суб'єктів господарювання ліквідується (той що приєднується), а інший продовжує існувати перейнявши усі права і зобов'язання ліквідованого.

Приєднання здійснюється за такою схемою:

- кожним з учасників приймається рішення про реорганізацію шляхом приєднання, про що дається оголошення у газеті (про перехід прав і зобов'язань від підприємства, що приєднується, до іншого підприємства);
- вносяться зміни в установчі документи підприємства- правонаступника щодо правонаступництва, збільшення статутного капіталу, зміни складу засновників і їх частки у статутному капіталі;
- проводиться інвентаризації та укладання передавального акту;
- завершується процес приєднання виключенням ліквідованого підприємства із

державного реєстру.

Наступними методами, які за своєю суттю є подібними, вважаються **поділ** та **виділення**. Різниця між ними полягає в тому, що при реорганізації шляхом поділу „материнське” підприємство ліквідується, а при виділенні продовжують працювати обидва підприємства.

Порядок проведення реорганізації підприємства шляхом поділу і виділення включає:

- прийняття рішення щодо реорганізації з визначенням частки майна і його джерел, що передаватиметься кожному із новостворених підприємств, та часток у статутному капіталі;
- проведення установчих зборів, прийняття рішення про створення підприємства (на кожному з новостворених підприємств), затвердження установчих документів, розміру статутного капіталу і часток кожного із засновників;
- реєстрація новостворених підприємств;
- інвентаризація майна та зобов'язань;
- складання і затвердження розподільчого балансу;
- ліквідація підприємства, що розподіляється (при реорганізації шляхом поділу).

**Поділ** – це реорганізація суб'єкта господарювання, коли всі майнові права та зобов'язання переходять за розподільчим актом (балансом) у відповідних частках до кожного з новоутворених в результаті поділу підприємств.

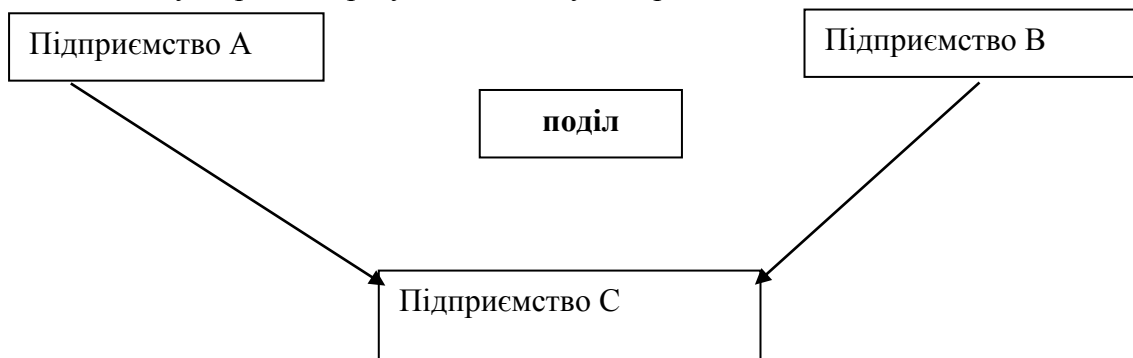


Рисунок 3 – Реорганізація підприємства шляхом поділу

Можна визначити такі передумови поділу підприємства:

- підприємство складається із декількох структурних підрозділів, що є цілісними майновими комплексами і можуть функціонувати самостійно;
- неузгодженість стратегічних перспектив між засновниками щодо подальшої господарської діяльності підприємства;
- реорганізація підприємства, якій передують рішення Антимонопольного комітету з метою обмеження монопольного становища на ринку.

При виділенні з уже існуючого суб'єкта підприємницької діяльності відділяється один або декілька нових суб'єктів господарювання, до кожного з яких за розподільчим актом переходять у відповідних частках майнові права та зобов'язання реорганізованого підприємства.

Ілюстративно процес реорганізації підприємств шляхом виділення можна представити за допомогою рисунка 4.

На нашу думку, окремо слід також виділити такий спосіб реорганізації як **перетворення**. Це процес реорганізації існуючого суб'єкта підприємницької діяльності на інший суб'єкт господарювання, який успадковує усі майнові права та обов'язки попереднього підприємства.

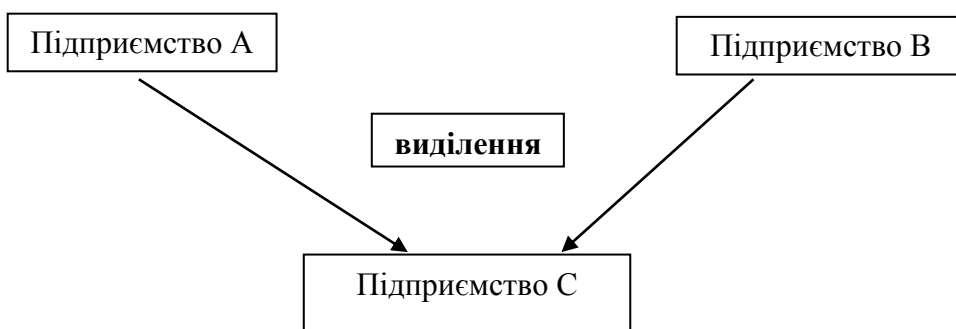


Рисунок 4 – Реорганізація підприємства шляхом виділення

До перетворення можна віднести приватизаційні та інші процеси, коли змінюється форма власності, підприємство набуває нового статусу, наприклад, товариство з обмеженою відповідальністю реорганізовується в акціонерне товариство тощо.

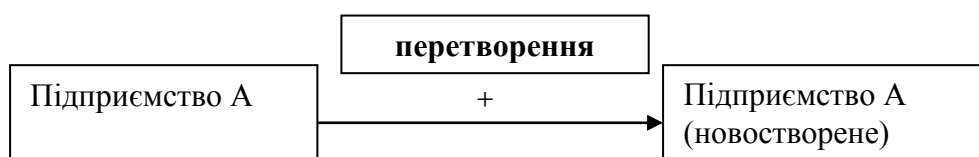


Рисунок 5 - Реорганізація шляхом перетворення

Реорганізація шляхом перетворення складається з таких етапів:

- прийняття рішення про перетворення підприємства;
- перереєстрація підприємства. Інформація про перереєстрацію публікується у друкованих засобах інформації.

При перетворенні суб'єктів підприємницької діяльності виникає значна кількість додаткових операцій. Найперше, необхідне узгодження та інвентаризація дебіторської і кредиторської заборгованості, адже вона залежно від виду реорганізації буде об'єднуватись чи розподілятись. Крім того в результаті такого узгодження потрібно надати кредиторам гарантії щодо виконання реорганізованим суб'єктом успадкованих ним зобов'язань.

При проведенні реорганізації об'єднуються чи розділяються значення показників фінансової звітності. Тому обов'язковою умовою є проведення аудиту фінансової звітності підприємства, що реорганізується, метою якого є підтвердження показників звітності. Це також дає додаткові гарантії кредиторам щодо визнання зобов'язань перед ними та їх переходу до новоутворених суб'єктів. При проведенні такого аудиту особливу увагу необхідно звернути на ліквідність наявного майна, визначення його ринкової (справедливої) вартості. Аудитор повинен дати характеристику зовнішнім факторам, що вплинули на незадовільний фінансовий стан підприємства. При цьому він має використовувати аудиторські процедури, за якими визначається платоспроможність, ліквідність майна підприємства, його схильність до банкрутства. При ліквідації підприємства аудитором підтверджується ліквідаційний баланс.

Однією з найбільш важливих проблем, пов'язаних із реорганізацією суб'єкта підприємницької діяльності, є дотримання порядку реєстрації та зняття з державного обліку суб'єкта господарювання в державних контролюючих органах та фондах соціального страхування. У даному випадку й швидкість перетворення, й подальше функціонування реорганізованої юридичної особи залежатиме від правильно проведеної перереєстрації.

До найважливіших завдань, що повинні враховуватися при формуванні

обліково-аналітичної інформації під час реорганізації підприємства, можна віднести:

- усі активи, зобов'язання, права і обов'язки при реорганізації попередньо функціонуючого суб'єкта на підставі передавального акту переходять до новоствореної структури;

- наявність майна та зобов'язань кожного суб'єкта при злитті, приєднанні, розподілі, виділенні чи перетворенні повинна бути підтверджена проведеною інвентаризацією, дані якої враховуються при складанні звітності;

- при приєднанні одного суб'єкта до іншого до останнього переходять усі права і обов'язки того підприємства, яке приєднується;

- при розподілі до новоутворених структур переходять усі права і обов'язки попереднього суб'єкта господарювання;

- потрібно виділити майно і зобов'язання кожної новоутвореної структури при розподілі чи виділенні у розподільчому балансі, сумарна вартість яких повинна відповідати даним загального балансу;

- кінцем звітного періоду вважається дата реорганізації, на яку повинні бути складені баланс та інші форми звітності.

- дата складання такої звітності може не збігатися з кінцем календарного звітного періоду;

- у ролі вступного балансу новоутворених структур виступають дані розподільчого балансу на дату початку їх діяльності після державної реєстрації;

- на дату реорганізації звітність складається за формами і змістом подання річної фінансової звітності.

Дотримання зазначених правил і процедур дозволить більш якісно проводити реорганізацію з метою фінансового оздоровлення, виведення з кризового стану окремих підприємств і організацій.

## Список літератури

1. Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14 травня 1992 р.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. Учебный курс. –К.: Ника-Центр, 1999, -528 с.
3. Костюченко В. Об'єднання підприємств: нові облікові підходи. //Бухгалтерський облік і аудит. - 2004. - № 9. С. 3-12.
4. Крупка Я.Д. Санаційний аудит: мета, об'єкти, організаційні аспекти. //аудит міжнародний досвід та національні особливості. – Житомир: ЖДТУ, 2004. С. 48-52.
5. Примакова О., Мякота В., Бойцова М. Ліквідація (реорганізація) підприємства. - 4-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2004. – 240 с.
6. Створення, реорганізація та ліквідація підприємств у запитаннях і відповідях. Методичний посібник. – Дніпропетровськ: ТОВ „Баланс-Клуб”, 2004. 144 с.
7. Церетелі Л. Реорганізація підприємств шляхом злиття і приєднання. //Вісник податкової служби. – 2004.- № 47.

Рассматриваются виды и организационные формы реорганизации предприятия. Раскрываются особенности информационного обеспечения процессов слияния, разъединения, преобразования предприятий.

Kinds and organizational forms of reorganization of enterprise are considered. The features of the informative providing of processes of confluence, disconnection open up, transformations of enterprises.